

Oponentský posudek

Jméno diplomantky	Kateřina Musilová
Téma práce:	Surogátní mateřství /Komparace s právní úpravou ve francouzsky mluvících zemích/
Rozsah práce:	95 stran
Datum odevzdání práce:	24. 11. 2022

1. Aktuálnost (novost) tématu

Moderní technologie v medicíně představují rychle se rozvíjející obor s dopadem na celou společnost. S příchodem nových technických pokroků je však vždy nezbytné řešit i otázky spojené s právní odpovědností spojenou s novými technologiemi. Pokroky lékařské vědy ohledně surrogátního mateřství nebyly v českém právu ještě dostatečně vyhodnoceny, a to ani doktrinárně ani judikatorně. Téma je rovněž inspirativní i pro možnou budoucí českou právní úpravu.

Téma lze s ohledem na tyto okolnosti hodnotit jako aktuální.

2. Náročnost tématu na teoretické znalosti, vstupní údaje a jejich zpracování a použité metody

Téma je náročné z hlediska znalostí příslušných ustanovení občanského zákoníku a právní úpravy příslušných francouzsky mluvících zemí. S tímto souvisí i nezbytná znalosti judikatury českých soudů a i vrcholných soudních instancí francouzsky mluvících zemí. Nezbytná je i práce s originální literaturou z těchto právních řádů. S ohledem a cíle práce se autorka musí vyhnout jen prostému popisu právní úpravy či judikatury, ale skutečně i identifikovat problémová, nejasná, nedostatečná či sporná místa právní úpravy a případně i vyjádřit vlastní stanovisko a názor, jak problémovou právní úpravu změnit či upravit.

3. Formální a systematické členění práce

Práce je členěna do šesti kapitol, k tomu je potřeba přičíst úvod a závěr. Strukturu práce považuji za vyhovující. Počet kapitol je vyhovující. Přiměřeně obsahově i rozsahem je obsah celé práce mezi jednotlivé kapitoly rozdělen.

4. Vyjádření k práci

Práce představuje poměrně ucelené zpracování daného tématu. Autorka v práci na několika místech provádí korektní analýzu právního problému, který si vytkl. Je možné pozitivně ocenit práci se zákonným textem (ať již českých), kdy se autorka nepochybně seznámila s texty českých právních předpisů, a to i jejich různých časových zněních. Jakkoliv samozřejmě využití dotazníku není vyloučeno, přesto by odborná práce stále měla mít charakter právního textu a nikoliv sociologického rozboru vyjádřených názorů určité skupiny osob.

Komparace je spíše naznačena, než skutečně provedena.

Jeden z klíčových nedostatků celé práce je naprostá absence práce s originální francouzsky psanou odbornou literaturou. Autorka se při odkazech na právní úpravu

Francie, Belgie a Quebecu uchyluje k anglicky psané literatuře (s výjimkou jednoho novinového článku). V případě Belgie a Quebecu není citována vůbec žádná francouzsky psaná literatura (v případě Belgie ani nizozemsky či německy, jako dvou dalších úředních jazycích Belgie).

Práce obsahuje řadu nepřesností nebo nedostatečně ozdrojovaných tvrzení.

Práce vykazuje dobrou práci s judikaturou, kdy autorka čerpala i velmi aktuální soudní rozhodnutí.

Práce však nenaplnuje svůj plný potenciál, který má (zejména stran provedení komparace).

5. Kritéria hodnocení práce

Splnění cíle práce	Mám za to, že autorka vytčený cíl práce splnila. Poukázala na sporné body, vyjádřila vlastní názory a navrhla vlastní legislativní úpravu (byť nikoliv prostou problémů).
Samostatnost při zpracování tématu včetně zhodnocení práce z hlediska plagiátorství	Autorka pracovala samostatně. Nemám pochyb o tom, že práce je samostatným autorčiným dílem.
Logická stavba práce	Práce je logicky vystavěna. Autorka vymezuje pojmy, poté pracuje s relevantními právními úpravami. V práci absentuje komparativní kapitola, která by měla být dle názvu práce jedno ze stěžejních.
Práce se zdroji (využití cizojazyčných zdrojů) včetně citací	Autorka v dostatečné míře pracuje s českými zdroji. Autorka se při odkazech na právní úpravu Francie, Belgie a Quebecu uchyluje k anglicky psané literatuře. Francouzsky psaná literatura tak (s výjimkou jednoho článku) zcela absentuje, což představuje u práce zaměřené na právní řády s francouzštinou jako úředním jazykem poměrně zásadní nedostatek.
Hloubka provedené analýzy (ve vztahu k tématu)	Analýza je provedena dostatečně, když autorka poukázala na relevantní právní úpravu a i judikaturu. Rovněž je poukázáno na problematika místa a na nutnost zohledňovat zájem dítěte. Autorka navrhla vlastní právní úpravu, která však není prosta vad.
Úprava práce (text, grafy, tabulky)	Text je řádně členěn, nadpisy a podnadpisy jsou logicky a strukturovaně číslovány. Velikost textu je rovněž obvyklá.
Jazyková a stylistická úroveň	Jazyková a stylistická úroveň je v pořádku. Autorka užívá pro stát Nizozemsko nesprávný tvar „Holandsko“ (např. str. 30 a 31).

6. Připomínky a otázky k zodpovězení při obhajobě

Připomínky:

Již sám název práce není prostý problémů. Autorka v něm hovoří o „francouzsky mluvících zemích“. V práci samotné pak autorka vedle Francie pojednává o Belgii, ve které více než polovina obyvatelstva hovoří nizozemsky (resp. belgickou variantou nizozemštiny) a je tedy otázkou, zda je možné považovat Belgii za „francouzsky mluvící zemi“. Dále autorka pojednává o Quebecu, který však není „zemí“.

Autorka se rovněž v úvodu na str. 1 se dopouští nepřesností. Autorka píše, že surrogátní mateřství je prostředek „získání vlastního biologického dítěte homosexuálními páry“. Z podstaty lidské biologie je vyloučeno, aby homosexuální pár měl „vlastní biologické dítě“, když ke zplození dítěte je potřeba samčí a samičí pohlavní buňka. Je nezbytné zohlednit, že ve smyslu judikatury Ústavního soudu je v České republice dosud z hlediska práva uznáno jen pohlaví ženské a mužské (nález Ústavního soudu ze dne 9. 11. 2021, sp. zn. Pl. ÚS 2/20, bod 39). Chromozomální pohlaví jednotlivce je taktéž v zásadě neměnné (též rozsudek velkého senátu ESLP ve věci Christine Goodwin ze dne 11. 7. 2002, č. 28957/95, § 82).

Dále autorka v úvodu na str. 1 uvádí, že smlouvy o surrogátním mateřství jsou neplatné a nejsou právně vymahatelné, ale na druhou stranu autorka uvádí, že tato smlouva může být nápomocná. V tomto oponent spatřuje rozpor, když neplatná a nevymahatelná smlouva z podstaty věci nemůže být jakkoliv nápomocná.

Autorka na str. 5 uvádí, že „Světová zdravotnická organizace definuje neplodnost neboli poruchu plodnosti jako *neschopnost muže či ženy otěhotnět* po 12 a více měsících pravidelného a nechráněného sexu“. Z podstaty lidské biologie muž nemůže otěhotnět. Originální anglický text, na který autorka odkazuje, je možné správněji přeložit jako „Neplodnost je onemocnění mužského nebo ženského reprodukčního systému, které je definováno tím, že se nepodaří dosáhnout těhotenství po 12 a více měsících pravidelného nechráněného pohlavního styku“.

Na str. 9 uvádí autorka, že odběr gamet obou partnerů je zejména fyzicky náročný. Jakkoliv toto lze jednoznačně akceptovat v případě ženy, v případě muže se zpravidla o „fyzické náročnosti“ odběru gamet v odborné literatuře nehovoří.

Autorka na str. 5 hovoří o převodu „rodičovských práv a povinností“ na jiného, což značně problematické.

Autorka na str. 13 nesprávně uvádí, že „Objednatelský pár a surrogátní matka tak mezi sebou často uzavírají dohodu, na základě které surrogátní matka porodí dítě doma a na základě druhé domněnky otcovství *určí* jako otce dítěte muže, jež daroval spermie“. Matka nikdy (ani na základě druhé domněnky) otcovství z hlediska práva neurčuje.

Na str. 13 a 14 autorka doporučuje, aby surrogátní matka nebyla vdaná, protože u vdané matky musí k umělému oplodnění dát souhlas manžel, který následně bude považován za otce dítěte.

Uvádí, že u neprovdané matky bude postupováno dle § 779 o. z. a dle souhlasného prohlášení. Tento autorčin závěr však nerespektuje § 778 o. z. a § 6 odst. 1 zákona č. 373/2011 Sb. o specifických zdravotních službách, ve znění pozdějších předpisů.

Na str. 14 s tímto souvisí další nesprávné sdělení autorky, že „v České republice se v případě surogátního mateřství nelze stát *právním rodičem* jinak než prostřednictvím osvojení, zejména pak pokud se jedná o zamýšlenou matku.“

Na str. 41 autorka píše o potvrzení o porodu v Quebecu, aniž by uváděla zdroj, kde tuto informaci čerpala, když je zjevné, že tuto informaci autorka z nějakého zdroje čerpat musela.

V poznámce pod čarou č. 169 na str. 45 píše autorka o „dolarech“, aniž by specifikovala, zda jde o kanadské dolary, americké dolary či dolary jiného státu.

Autorka rovněž nesprávně uvádí na str. 63, že ve Spojených státech amerických je komerční surogátní mateřství povoleno. Autorka předně neuvádí, odkud tuto informaci čerpá. Dále v USA neexistuje jednotná úprava přípustnosti komerční surogace na federální úrovni a tato právní úprava tak náleží jednotlivým členským státům USA (dle desátého dodatku ústavy Spojených států amerických ratifikovaného v roce 1791). Úprava v USA je tak velmi rozlišná dle jednotlivých států – od právní úpravy liberální (např. Kalifornie či New Hampshire) až po naprostý zákaz komerčních surogátních smluv (Michigan či Louisiana).

Otázky k obhajobě:

- Jak by bylo dle stávající platné a účinné české právní úpravy určeno otcovství k dítěti, které by se narodilo svobodné surogátní matce?
- Proč autorka omezuje ve svém legislativním návrhu (str. 73) věk zamýšlené matky na věk 49 let, když je možné, že žena si nechá ve svém plodném věku vajíčka odebrat, zamrazit a následně k surogátnímu mateřství přistoupí za použití těchto zmrazených vajíček (a to i po překročení výše uvedeného věku)?
Nepovažuje autorka svůj návrh v tomto ohledu za rozporný s ústavním principem rovnosti, když pro muže pro darování spermií při surogátním mateřství dle autorkou navržené právní úpravy není stanovena žádná věková hranice? Jak by autorka v důvodové zprávě odůvodnila tento odlišný přístup k věku u zamýšlené matky a zamýšleného otce?
- Kdo je „odborníkem“ ve smyslu navrhovaného § 3a odst. 4 autorčina návrhu na str. 73?

Doporučení/nedoporučení práce k obhajobě	Doporučuji práci k obhajobě
Navržený klasifikační stupeň	2

V Praze dne 03. 01. 2023

JUDr. Michael Zvára, Ph.D., LL.M.
oponent